He Muka
HE PITOPITO KŌRERO NĀ TE TAURA WHIRI I TE REO MĀORI

Putanga 9(3) Takurua 1996 ISSN 0114-6017

Te Mātātahi Pūmanawa Rau

Ka tae mai te rongo ki ō mātou taringa o Te Taura Whiri, e whakahaerehia ana tētahi pō, ā, ko te kaupapa o te pō, ko te kōrero i te reo Māori. E whakahaeretia ana te pō e tētahi rōpū rangatahi i tētahi wāhi inuinu, tētahi wāhi kanikani. Ka whakaaro mātou, me pēhea hoki e taea ai te rangatahi nei te kore e tautoko. Ka noho mātou, ka tatari kia tae mai te pō me tō mātou whakawhiti kōrero ka pēhea rā te āhua o te whakahaere i te pō. Kua whakatau te hinengaro ākene ka pēnei, ākene ka pērā. Ka mea, ā, kua kainamu ki te ahiahipō, kua horoia ngā kokonga katoa, kua āta whakakākahu, kua haere.

I te taenga atu, kua whātaretare atu i te whatitoka, kua tirotiro haere me te kite iho, engari, kua tae kē atu te mahi a te rangatahi, kei te kotahi rau kē e haere ana. Kua whākana atu, kua whākana mai, kua ngangahu atu, kua ngangahu mai. Kātahi ka paku manaka te ngākau kei tirohia mai, atā! Ko te kuia mārika, ka taki haere mai. Kia roa e tūtū noa iho ana, kua kite atu i a mea, kua pōhiri atu, kua pōhiri mai, arā a mea, kua menemene atu, kua menemene mai, ko mea anō hoki tērā, kua mihi atu, kua mihi mai. Tau tonu atu te wairua, kua ngākau reka. Kāore i roa kua tū mai ko tētahi o ngā kaiwhakahaere o te pō, kua mihi ki te hunga i tae ake, kua whakamārama i ngā mahi o te pō, haere tonu atu ēnā mahi.

E hoa mā, mārama ana te kite atu i te nui o te kaha i pau ki te whakatū i tēnā pō. Ko te tino mahi o te pō, ko te whakamātau i te mōhio o te tangata ā-patapatai nei ki ngā momo kōrero katoa e pā ana ki te ao Māori, me te tīmata mai i Ngā Mahi a ngā Tīpuna, ā, taka rawa mai ki tēnei rangi, tae atu ki te ao tākaro, ki te pātai anō hoki, ko wai te Minita Māori. Kātahi nā te pātai uaua ko tēneki. I te wairua ngahau o te pō me te mahi a te hohehohe me te pukukata, me whiri ngā waewae ki te pupuri i te mimi ka tika. Kua mataku hoki ki te haere ki te wharepaku, kei mahue noa iho he kōrero. Heoi anō, ko te mea i tino ora ai te ngākau, ko te kaha o te ū o te katoa ki te reo Māori.

I roto i ngā tau e whai ana au i tō tātou reo, ka mutu, kua hia kē ēnā tau, mai anō i haere ai au ki tētahi huihuinga Māori tino kore nei i taumaha te noho, arā kē, ko te mutunga mai o te māmā. Mai anō i kite ai au i te tautoko a te tuakana i te teina, a te teina i te tuakana, a te tāne i te wahine, a te wahine i te tāne, a te pakeke i te rangatahi, a te rangatahi i te pakeke, a te iwi o mea i te iwi o mea, a te waka o mea i te waka o mea, kāore he tirotiro. Kātahi nā te huihuinga i kotahi ai te whakaaro o te katoa ki te reo Māori, me te haere o tēnā pō i runga i te wairua mākoakoa, i te manaaki, me te poipoi tētahi i tētahi. Kei whea mai te pai o tēnā pō, te mutunga kē mai o te pārekareka.

Ko te tino mea i ora ai te ngākau, ko te kite i te mahi a te mātātahi e ngākau nui ana ki tō tātou reo, ka mutu, kua tahuri ki te pīkau i te wāhi ka taea e rātou, arā, e taki kaha ana ki te kawe i tō tātou reo ki ēnā momo kokonga o tō tātou ao. Ko te mea e whai ana te hunga nei, kia kaua e noho mai tō tātou reo ki ngā marae anake, ki ngā momo kura anake, ki ngā momo wānanga anake, engari me heri ki ngā wāhi katoa e haere ana tātou. E whakapono ana au ki te pēnei tātou katoa huri i te motu, me te whai i runga i te whakaaro, kotahi tonu tō tātou reo, arā, ko te reo Māori, kotahi tonu te iwi ka taea e rātou tēnei taonga te whakahoki mai ki te ora tūturu, arā ko te iwi Māori nui tonu, kua whiwhi katoa ko ā tātou tamariki, ko ā tātou mokopuna, ā, haere ake nei. Ko te mātātahi ngā mātua o te tau rua mano neke atu, ā, anei rā ēnei o tēnei pito o te motu e whakapau ana i ō rātou kaha e ora tonu ai tō tātou reo. He nui noa atu ngā take e whakamihia ai rātou engari ko te mea nui kē, anei rātou e mahi nei i tā rātou mahi me te tawhiti noa atu